

УДК 349.42

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ПАЮВАННЯ МАЙНА КОЛЕКТИВНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

О.І. ХОРОШЕВСЬКА, аспірантка¹
Національний університет біоресурсів
і природокористування України

Стаття присвячена аналізу та пошуку шляхів вдосконалення чинного законодавства в сфері паювання майна сільськогосподарських підприємств. Досліджувались, зокрема, принципи, ознаки, види законів та їх класифікація в сфері паювання майна сільськогосподарських підприємств. Значна увага приділяється проблемі удосконалення вітчизняного законодавства в цій сфері, та пристосування його до євро інтеграційних процесів.

Пай, майнова частка (пай), колективне сільськогосподарське підприємство.

За роки незалежності України вітчизняні вчені неодноразово зверталися до проблем вдосконалення законодавства у сфері паювання майна. Суттєвий доробок у розвиток цієї проблеми внесли В.М. Єрмоленко, Т.О. Коваленко та інші, але не вирішеними залишились питання пов'язані з напрямками вдосконалення законодавства в сфері паювання майна. У зв'язку з цим, **метою** цієї статті є аналіз та шляхи вдосконалення чинного законодавства в сфері паювання майна сільськогосподарських підприємств.

Для того, щоб класифікувати законодавство в сфері паювання майна, перш за все, треба звернутись до обліку нормативно правових актів в цієї сфері. Отже, до:

1. Законодавчих актів, вищих за юридичною силою можна віднести:
 - Закон України «Про колективне сільськогосподарське підприємство» від 14 лютого 1992 р. № 2115- XII;
 - Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» від 17 липня 1997 р. № 469/97-ВР;
 - Закон України «Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі» від 10 липня 1996 р. № 290/96;
 - Указ Президента України «Про заходи щодо забезпечення захисту майнових прав селян у процесі реформування аграрного сектора економіки» від 29 січня 2001 р. № 62;

¹ Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор В.М. Єрмоленко

2. Підзаконних нормативно-правових актів, які приймаються уповноваженими нормотворчими суб'єктами на основі і на виконання законів в галузі паювання майна можна віднести:

– постанова Кабінету Міністрів України «Методика уточнення складу і вартості пайових фондів майна членів колективних сільськогосподарських підприємств» від 28 лютого 2001 р. № 177;

– постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку безоплатної передачі у комунальну власність об'єктів соціальної сфери, житлового фонду, у тому числі незавершеного будівництва, а також внутрішньогосподарських меліоративних систем колективних сільськогосподарських підприємств, що не підлягали паюванню в процесі реорганізації цих підприємств та передані на баланс підприємств- правонаступників» від 13 серпня 2003 р. № 1253;

– наказ Міністерства аграрної політики України «Про затвердження Методики обчислення розмірів індивідуальних майнових паїв членів колективних сільськогосподарських підприємств, у тому числі реорганізованих» від 29 березня 2001 р. № 85;

– наказ Міністерства аграрної політики України «Про затвердження Порядку видачі та обліку Свідоцтва на право власності на майновий пай членів колективного сільськогосподарського підприємства» від 23 березня 2001 р. № 79;

3. До нормативно-правових актів рекомендаційного характеру:

– наказ Міністерства аграрної політики України «Про затвердження Рекомендацій щодо проведення загальних зборів колишніх членів реорганізованого колективного сільськогосподарського підприємства» від 7 лютого 2001 р. № 16;

– наказ Міністерства аграрної політики України «Про затвердження Рекомендацій щодо обчислення трудових внесків членів колективних сільськогосподарських підприємств, у тому числі реорганізованих» від 29 березня 2001 р. № 86;

– наказ Міністерства аграрної політики України «Про затвердження Рекомендацій щодо передачі майна пайового фонду реорганізованого колективного сільськогосподарського підприємства у спільну часткову власність та організація управління таким майном» від 6 квітня 2001 р. № 96;

– наказ Міністерства аграрної політики України «Про затвердження Рекомендацій щодо використання майна, яке перебуває у спільній частковій власності та Тимчасового Положення про фонд відтворення орендованих основних засобів» від 9 квітня 2001 р. № 97;

– наказ Міністерства аграрної політики України «Рекомендації з уточнення вартості майна, що складає пайові фонди членів колективних сільськогосподарських підприємств, у тому числі реорганізованих» від 21 червня 2001 р. № 174;

– наказ Міністерства аграрної політики України «Рекомендації щодо порядку здійснення права спільної часткової власності власниками

майнових паїв колишніх колективних сільськогосподарських підприємств» від 20 травня 2008 р. № 315.

4. До довідково-інформаційних документів в сфері паювання майна можна віднести:

– лист Міністерства аграрної політики України « Щодо використання не витребуваних майнових паїв» від 28 грудня 2004 р. № 37-17-2-16/17836;

– повідомлення Міністерства аграрної політики України «Майновий пай» від 16 червня 2000 р. № 37-25-2-16/5024.

5. До локальних нормативних актів можна віднести:

– рішення вищих статутних органів підприємства.

У сучасних цивілізованих державах є значна кількість нормативних актів, що приймаються різними нормотворчими органами. Нормотворчість не може зупинитися на певному етапі, а весь час перебуває в дії, розвитку в силу динамізму соціальних зв'язків, виникнення нових потреб суспільного життя, котрі потребують правового регулювання. Система права, що постійно змінюється, її розвиток і вдосконалення, прийняття нових нормативних актів, внесення до них змін, скасування старих норм, об'єктивно обумовлює упорядкування всього комплексу чинних нормативних актів, їх укрупнення, приведення у певну науково обґрунтовану систему, видання різного роду збірників і зібрань законодавства. Таку діяльність з приведення нормативних актів у єдину, упорядковану систему називають систематизацією законодавства. Отже, це постійна форма розвитку і упорядкування діючої правової системи [1, с. 249].

Систематизація у сфері паювання майна колективних сільськогосподарських підприємств необхідна, по-перше, для подальшого розвитку законодавства в цієї сфері. Аналіз і оброблення чинних нормативних актів в сфері паювання майна, групування правових приписів за певною схемою, створення внутрішньо єдиної системи актів є необхідною умовою ефективності нормотворчої діяльності, сприятиме усуненню прогалин та суперечностей у чинному законодавстві. По-друге, вона забезпечує зручні умови при реалізації права на майновий пай, можливість оперативно знаходити і вірно тлумачити усі потрібні норми пов'язані з паюванням та перепаюванням майна. Крім того, систематизація є необхідною передумовою цілеспрямованого і ефективного удосконалення законодавчого масиву, правового виховання, наукових досліджень. Сьогодні в Україні темпи нормотворчої і, насамперед, законодавчої діяльності як ніколи дуже високі. Проте, якщо нині не займатися упорядкуванням чинної нормативної бази в сфері паювання майна, в майбутньому виникнуть великі труднощі стосовно знаходження і використання чинних норм прав. Справа ускладнюється і тим, що при створенні практично нової системи, необхідно терміново вирішити долю формально чинних в країні нормативних актів в сфері паювання майна та їх частин, які повністю або частково суперечить новим нормативним рішенням або безнадійно застаріли [2]. Здійснення систематизації законодавства в сфері паювання майна дуже важливе, насамперед, для встановлення і усунення дефектів

законодавства, для підвищення ефективності законодавства та поліпшення інформаційного впливу права на правосвідомість його суб'єктів, для того, щоб забезпечити зручне користування законодавчим масивом та сприяти вивченню та дослідженню законодавства. Для того, щоб здійснити систематизацію в сфері паювання майна сільськогосподарських підприємств можна використовувати два відомих способи систематизації: інкорпорацію та кодифікацію [3, с. 255]. З часом у будь-якій розвинутій правовій системі утворюється значна кількість (інколи десятки і сотні) нормативних актів, що мають один і той же предмет регулювання. Приписи таких актів часто повторюються, а інколи містять явні суперечності. Роботу зі створення якісної системи законодавства в аграрній сфері та суттєвого оновлення всіх основних сфер регулювання необхідно проводити таким чином, щоб у майбутньому не виникала проблема множинності нормативних актів з цього питання. Якщо нормативні акти, які є в даній сфері, об'єднати повністю або частково у різного роду збірники чи зібрання у певному порядку (хронологічному, алфавітному, системно-предметному), можливо досягти певної систематизації, це допоможе зробити більш зручнішим їх використання науковцями, а також як побічний ефект, ці збірники будуть у нагоді для навчання студентів у вищих юридичних навчальних закладах країни. Особливість застосування цього методу систематизації в тому, що будь-які зміни у змісті актів, поміщених у збірники, звичайно, не будуть вноситись і зміст правового регулювання по суті залишиться незмінним. Саме це і може стати першим кроком в систематизації. Таким чином, держава повинна здійснити офіційну інкорпорацію від свого імені і за дорученням або з дозволу правового органу (органів), який затверджує або іншим способом офіційно схвалює підготовлені зібрання (зводи). Таке зібрання (звід) буде мати офіційний характер та прирівняється до офіційних джерел, але, як відомо, від перестановки місць доданків сума не змінюється. Як би ми не інкорпоровували законодавство, суть його не зміниться. Звідси, ефективність інкорпорації в сфері паювання майна майже нульова. На нашу думку, найефективніший спосіб покращення законодавства в сфері паювання майна, як і взагалі в сфері аграрних відносин, це кодифікація. Найголовнішою задачею є об'єднати і систематизувати усталені чинні норми, а також переробити їх зміст, викласти нормативні приписи внутрішньо узгодженими, щоб забезпечувалася максимальна повнота регулювання відповідної сфери відносин. Це форма вдосконалення законодавства по суті, і її результатом є новий зведений законодавчий акт стабільного змісту (кодекс, положення, статут тощо), що заміняє раніше чинні нормативні акти з даного питання. По-перше, необхідним є прийняття аграрного кодексу, який врегулює найбільш важливі, принципові питання в аграрній сфері, який визначить нормативні основи паювання в окремому розділі, паювання майна в окремому підрозділі, який повинен так і називатись «Паювання майна». Як підсумок вдосконалення законодавства, аграрний кодекс становитиме зведений акт, упорядковану сукупність взаємозалежних приписів та стане

єдиним, внутрішньо пов'язаним документом, що включає в себе усі питання, пов'язані з аграрною сферою. Аграрний Кодекс стане оптимальним варіантом узагальнення і систематизації законодавства за цим напрямом [4, с. 97].

У зв'язку з втратою чинності деяких положень, які регламентують правовий стан в сфері паювання майна сільськогосподарських підприємств, а саме наказу Міністерства аграрної політики України «Про затвердження Порядку розподілу та використання майна реорганізованих колективних сільськогосподарських підприємств» від 14 березня 2001 р. № 62, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 4 квітня 2001 р. за № 305/5496, та наказу Міністерства аграрної політики України «Про затвердження Порядку оформлення правонаступництва за зобов'язаннями реорганізованих колективних сільськогосподарських підприємств» від 14 березня 2001 р. № 63, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 4 квітня 2001 р. за № 306/5497, необхідним стає прийняття або нових наказів які б регулювали ці питання, або включення їх до новостворюваного кодексу який пропонується окремого розділу, який би включив в себе питання.

Сучасна ситуація, яка створилась в Україні, є не простою ми переживаємо перехідний період та не маємо досить повного законодавчого масиву в сфері паювання майна. Тому на перший план для нашої Держави повинна вийти не тільки кількість нормативно-правових актів в сфері паювання майна колективних сільськогосподарських підприємств, а й їх якість. Таким чином, вдосконалення законодавства як у сфері паювання майна, так і в інших сферах аграрних відносин має бути постійним процесом, а не одноразовим заходом. Отже, в майбутньому законодавство України має бути досконалим і за змістом і за формою.

Актуальним залишається процес гармонізації національного законодавства з міжнародним правом, що і є певною мірою програмою подальшого розвитку системи законодавства України в умовах підписання Україною асоціації з Радою Європи. Наша країна прийняла на себе певні зобов'язання, щодо змісту національного законодавства і його інтеграції з законодавством європейських країн. Сьогодні міжнародне право набуло значного впливу на розвиток національного законодавства. Однак, це не повинно бути «сліпим» запозиченням та перенесенням зарубіжних концепцій і норм на вітчизняне законодавство. Такий процес потребує врахування особливостей та специфіки законодавчої діяльності, наукового підходу до розв'язання актуальних проблем правового регулювання. Необхідно враховувати також, що процес паювання взагалі є унікальним, і майже не де в історії іноземних держав (не враховуючи країни які були частиною Радянського Союзу) не зустрічається. Таким чином, дуже важко набути досвід там де його нема. Реформування чинного законодавства в цій галузі повинно бути професійним та змістовним, спрямованим на створення та забезпечення ефективного механізму правового регулювання. Лише такий підхід забезпечить формування права як найвищої

культурної цінності суспільства. А законодавство буде єдиним та дієвим [5, с. 33].

Підсумовуючи вищенаведене резюмуємо, що законодавство в сфері паювання майна, є не систематизованим. Відсутність чітко визначеного нормативно-правового акта, який би регулював відносини в даній сфері, спричиняє чимало перешкод на шляху реалізації прав на майнову (частку) пай, а ті нормативно-правові акти та підзаконні нормативно-правові акти які, має Українське законодавство, не в змозі врегулювати відносини у цій сфері та навіть іноді суперечать нормам взагалі.

Необхідність прийняття Аграрного кодексу продиктована ситуацією, що склалася на сьогодні в аграрній сфері, а насамперед в сфері паювання майна. Крім того, новий кодекс, нарешті, об'єднає усі напрацювання, надасть змогу систематизувати всі положення в один нормативно-правовий акт. З огляду на ці проблемні моменти сільськогосподарські підприємства отримують чітко зведений акт, в загальній частині якого, буде виділене законодавство присвячене паюванню майна колективних сільськогосподарських підприємств. Розділ присвячений паюванню, буде містити в собі підрозділ, який, в свою чергу, буде містити усі положення щодо паювання майна, зокрема, одним із таких варіантів може бути підрозділ який стосується паювання землі. Суть такої систематизації аграрного законодавства полягає в тому, що завдяки використанню одного кодифікованого акта за умови втрати чинності старих положень в сфері паювання стане можливим ліквідувати колізії в законодавстві в цієї галузі. З появою Аграрного кодексу буде створена концептуальна можливість удосконалити законодавство для суб'єктів господарювання, а це, в свою чергу, дасть змогу покращити їх діяльність. Прийняття кодексу не передбачає додаткових витрат з Державного бюджету та місцевих бюджетів, але створення кодексу вимагає участі вчених, фахівців в цій галузі та значних розумових затрат. Треба брати до уваги, що це дуже складна процедура, отже висловлюємо думку, що на сучасному етапі можливо обмежитися так званою малою кодифікацією та прийняти спеціальний Закон України «Про паювання майна в сільськогосподарських підприємствах».

Список літератури:

1. Лазарев В.В. Теория государства и права : Учебник / В.В. Лазарев, С.В. Липень. – М., 1998. – 448 с.
2. Медведчук В. Питання ефективності чинного законодавства / В. Медведчук // Право України. – 1998. – № 6. – С. 69–72.
3. Скакун О.Ф. Теорія держави і права. Енциклопедичний курс : Підручник / О.Ф. Скакун. – Х. : Еспада, 2006.
4. Рабінович П.М. Основи загальної держави і права / П.М. Рабінович. – К. : Наука, 1994. – 236 с.
5. Шмельова Г. Юридичні засоби удосконалення змісту і форми законодавства / Г. Шмельова // Концепції розвитку законодавства України : матеріали науково-практичної конференції. – К., 1996. – 508 с.

Статья посвящена анализу и поиску путей совершенствования действующего законодательства в сфере дележки имущества сельскохозяйственных предприятий.

Пай, имущественная доля (пай), коллективное сельскохозяйственное предприятие.

Article is devoted to the analysis and searching for ways to improve the current legislation in the sphere of division of property of agricultural enterprises.

Unit, property (share), collective agricultural enterprises.